

TRAVESIA PRIMAVERAL

POLOS MONTES DE TREVINCA

por *Gustavo Docampo*(*)

Fervenza do Xares

Temos o tempo como aliado e o sol confire á paisaxe unha luz limpa que destaca as formas do manto primaveral. Foi ano de choivas e de neves e Maio viste as mellores galas nas suaves ladeiras das montañas valdeorresas.

Saimos do Barco despois de xantar para chegar a aldeña de Ponte a boa hora e iniciar unha nova ascensión aos cumes de Trevinca. Ao pasar no coche xunto ao encoro de Prada, un ten a inevitable visión do pobo de Alberguería con casas, prados e leiras, con toda a súa historia afundida baixo as augas grises do Xares. As mesmas que sirven hoxe de relaxante refresco aos centos de domingueiros que ocupan estas "praias" os sábados e domingos do verán.

Seguimos fascinados coma o primeiro día coa arquitectura desta comarca do Bolo, aínda ben gardada pese aos numerosos chalés de "estilo emigración" abeirados á estrada, algunhas veces discretamente separados dos vellos casais como se non quixeran perturbar a súa harmonía. Pobos de pedra de grao e pizarra con elegantes igrexas barrocas testemuñas dun pasado vizoso.

É precisamente esa harmonía entre a paisaxe e a vida rural o que nos fai preferir este acceso ás Trevincas. Facelo por Sobradelo e Casaio deprime o espírito e fire a sensibilidade ao contemplar tanta inxustiza coa paisaxe.

En Ponte hai un refuxio de montañeiros onde se pode pasar a noite, mais como o tempo acompaña decidimos facelo en plena serra. O camiño cheo de auga atravesa toda a veiga verde coa rumorosa compañía do río que baixa con abundante caudal. Pasamos a noite, como outras veces, nun dos chozos para o gado que

Pena Trevinca
(2.124 m.)

están aos pés do Cabrón, sentindo como baixan as nubes a descansar acobillando as estrelas nun manto de misterio.

Ainda que xa temos decidida a ruta a seguir, desde este lugar podería tomarse á dereita unha vereia empinada que vai entre rochas a buscar as encantadas lagoas da Serpe e Ocelo, xunto ás crestas montañosas que separan o val do Xares e o do alto Bibei, que rega as terras de Porto de Sanabria, xusto onde remata a principal cañada da transhumancia extremeña que un programa da Unión Europea está a recuperar nos dous últimos anos.

Estamos xa na parte máis fragosa da nosa andaina, as costas fanse empinadas e o río, tras recibir o regueiro da Valigota que baixa do Sextil Alto, é xa un rumor perdido entre a maleza. Tras cruzar dun salto a corrente de auga o carreiro faise máis duro. Ao pouco tempo podemos admirar o espectacular cachón de auga que fai o Xares ao desprenderse ao vacío desde o Alto Escavadoiro batendo a auga contra as rochas. Esta fervenza é un dos lugares máis fermosos da Serra e a súa contemplación xustifica sobradamente o esforzo ata aquí realizado.

O carreiro é agora máis suave, o río recién nacido busca inseguro o seu camiño entre as encostas cubertas de neve. Por ela ascendemos aos Altos do Xancianal e ata o mesmo cume de Trevinca Sur (2.124 m.). O teito da Galiza ofrece ao montañeiro abertas panorámicas en todas as direccións. Aquí se unen as comarcas naturais da Cabreira e A Sanabria, do Bolo e Valdeorras nunha irmandade natural e histórica de relacións sociais e económicas. Aquí se xuntan, como as pontas dunha estrela, as Serras Segundeira, Cabrera Baja, Porto e do Eixe. Nestes neveiros nacen os ríos Tera, Cabrera, Bibei, Casoio e Xares, o primeiro afluente do Esla, os outros da conca do Sil. Estamos no vértice dun conxunto natural de gran interese deixado non da man de Deus, senon dos desaprensivos buscadores de riqueza que hoxe son, cousas da mecanización, máis depredadores que en calquera tempo anterior.

Unha gran cruz de cemento, caída no mesmo cume, recórdanos os intentos dos humanos por enfatizar o carácter emblemático desta altura e o rechazo da natureza a deixar mudar a súa faguía solitaria e agreste. É tamén o momento da lembranza dos pioneiros que, como Gonzalo Gurriarán, puxeron tanta paixón en dar a coñecer as posibilidades destes montes para o lecer dos galegos.

Aquí comenza o Parque Natural do Lago de Sanabria creado en 1.978 e un non pode deixar de expresar, unha vez máis, o seu desacougo pola absoluta ausencia de medidas de protección real para o territorio galego deste espazo natural que forma un todo único superando os lindeiros administrativos. ¿Para cando unha acción da Xunta de Galicia que fixe un límite claro a invasión da Serra polas canteiras de pizarra ?.

Ao descer do Trevinca Sur continuamos polo corredor das Penas Negras para contemplar os despeñadeiros do Foio Castaño que dan paso a un val acochado que atesoura unha fraga autóctona de gran valor ecolóxico. Na base da Pena Survia tomamos a dirección surleste para admirar a amplitude do circo glaciar do río Tera totalmente cuberto pola neve. O tempo parece estar parado nestes manantiais que sacan auga das entranas da montaña.

Entre a Portela da Morteira Cavada e o Portelo de Portas seguimos o antigo camiño de Casaio a Sanabria, temos sorte pois a abundante neve que aquí concentra o vento non está completamente xeada e pode transitarse por ela sen perigo. O lago da Baña, que se deixa ver ao fondo do barranco, é outra referencia obrigada no Macizo de Trevinca que sobrevive permanentemente ameazado por pistas, canteiras e escombrecas de louxa.

As pegadas glaciais volven a notarse no pequeno lago da Cobra, na base norte da Pena Survia, na parte alta dese tesouro botánico, tan admirado como ameazado, que é a fraga de teixos (*taxus bacatta*) máis importante da península: o Teixadal.

Atravesado polo río Penedo e protexido entre as montañas, este auténtico museo vexetal chegou ata nós polo seu aillamento e difícil acceso. Cando grandes extensións de bosques destas serras foron talados para facer travesas para o ferrocarril, e cando hai uns anos os incendios forestais destruíron gran parte da superficie arbolada de Galicia, estas seis hectáreas sobreviviron*miragosamente como vestixio do

noso pasado prehistórico. O teixo é unha árbore que en raras ocasión se atopa formando bosque, velahí o encanto desta fraga. Aquí están tamén ben representadas as árbores autóctonas galegas cun rico sobosque arredor das augas frías e limpas que corren entre a espesura. Os teixos centenarios, de gran envergadura, forman coas súas ponlas e raíces entrelazadas un decorado de silencioso misterio que só interrompe o son do regato, que será a nosa orientación cando teñamos sensación de estaren perdidos.

Véñennos neste lugar os ecos da Historia: Dos antigos para os que o teixo era sagrado; daquel monxe de orixe cordobés e abade do mosteiro de San Martín de Castañeda que escolleu estes vales para o seu retiro espiritual e que o fixeron patrón os de Casaio co nome de San Xil; das partidas de labregos que, capitaneados polo abade de Casaio, usaron as montañas como retagarda nos seus ataques ós invasores de Bonaparte; dos fuxidos que tras a última guerra civil mantiñan a esperanza de conquistar a liberdade desde estas fortalezas pizarrosas.

Ao alcanzar a Cabrita vemos, a vista de paxaro, as instalacións, hoxe abandonadas, das minas de wolfran de Valborrás que mantiveron unha notable actividade nos anos da última Guerra Mundial. Era tan só o comenzo da inmensa desfeita ecolóxica que a explotación incontrolada de pizarras ía supoñer para esta singular paisaxe de montaña.

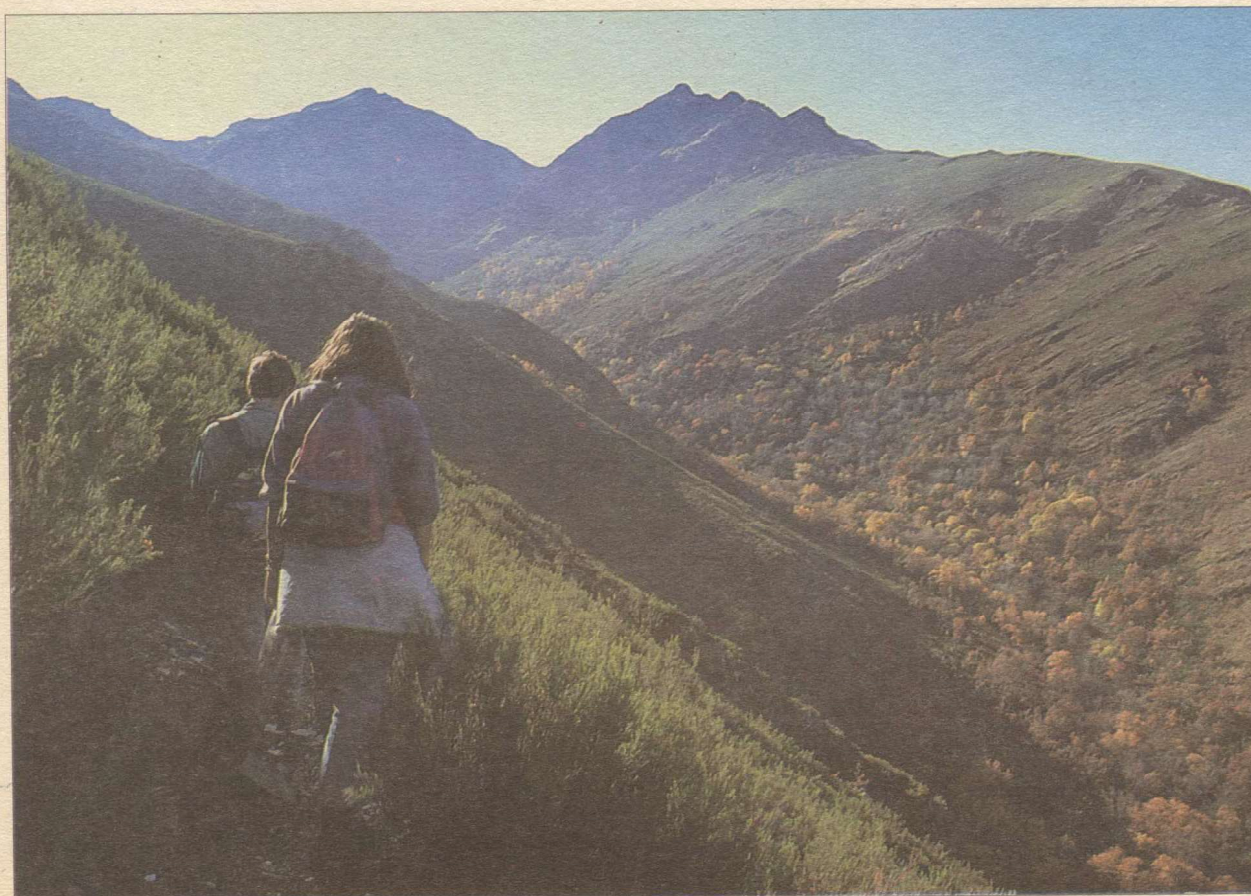
Cuarenta minutos máis tarde chegamos ao refuxio Fonte da Cova do Clube Pena Trevinca, veterana asociación que cumpre este ano o seu cincuenta aniversario. Aquí poderemos dormir e recuperarnos dunha intensa xornada. Ao lado do refuxio as ruínas dun hotel, construído a principios dos

anos setenta, como testemuña dun intento fracasado de instalar neste lugar unha estación de esquí. A estrada que comunica a comarca leonesa da Cabreira con Sobradelo é o acceso máis rápido ao Macizo e será o noso camiño de volta ao Barco.

Agora entramos nos dominios das pistas, as veces para chegar a ningures; das acumulacións de entullos que enchen vales, obstruen ríos e que, paradóxicamente, tapan novos xacementos potenciais; das excavacións xigantescas a ceo aberto que ninguén restaura cando fican esgotadas; dunha actividade mineira, en definitiva, que carece da necesaria ordenación para reducir o altísimo impacto ambiental que provoca. E recordamos un dato que limos recentemente: nunha mina de pizarra ata un 99% do total extraído son residuos. Normalmente a xente só coñece a parte triunfal das cifras, produción, exportación, volume de negocio. Non se quere ver a outra cara da moeda, a que fala de pan para hoxe e fame para mañá, de que o futuro dun pobo non se pode construír arruinando a súa paisaxe e destruíndo o seu medio natural.

Quedan atrás os fronteirizos montes de Trevinca. Terras de histórico tránsito e de refuxio pese a dureza, de recursos naturais explotados con cobiza e desmesura. Terras solitarias nas que a natureza mostra con xenerosidade os seus encantos máis sobranceiros. ■

(*) *Nota do autor:* este artigo foi publicado na revista conmemorativa do 50 aniversario do Club Peña Trevinca, posteriormente non distribuída como censura ás referencias ao impacto ambiental das minas de pizarra.

Camiño
do
Teixadal